

NEF'Î'NİN İSTİĞNÂ MAKAMINDA YAZDIĞI "ÇEKEMEM" REDİFLİ GAZELİNİN ŞERHİ¹ An Commentary of Nef'î's Gazel with "Çekemem" Redif Written in İstiğnâ Shaped

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 16.06.2023
Kabul/Accepted: 31.08.2023

DOI:

10.51592/kulliyat.1315688

Anahtar Kelimeler

Nef'î, klasik Türk şiiri, istiğnâ, "çekemem" redifli gazel, şerh.

Keywords

Nef'î, classical Turkish poetry, istigna, ghazal with "çekemem", commentary.

ÖZ

17. asır Osmanlı Devleti'nde sosyal ve siyasi sıkıntıların yaşandığı bir devirdir. Buna rağmen edebiyat alanında ilerleme devam etmiş, Neşâtî, Nâbî, Nâilî, Şeyhülislam Yahyâ gibi birçok büyük divan şairi yetişmiştir. Bu yüzyılda klasik Türk şiirinde klasik üslubun yanı sıra Hikemî ve Sebki Hindî üslubu da etkili olmuştur. Bu devrin en maruf şairlerinden biri de hiç şüphesiz Nef'î'dir. Devri klasik Türk şiirine yeni bir ses ve ihtişamlı bir söyleyiş kazandıran Nef'î, aynı zamanda bir ahenk şairidir. Sadece dönemin değil Türk edebiyatının en büyük kaside şairi Nef'î, klasik üslubun temsilcisi olmakla birlikte Sebki Hindî'nin dil ve üslup anlayışına da sahiptir. Nef'î, methiye ve hicviyede olduğu gibi fahriye sahasında da üstattır. Fahriyelerindeki kendine güvenen, kimseye minnet etmeyen müstağni tabiatı gazellerine de yansımıştır. Şairin bu tabiatını yansıtan gazellerinden biri de "çekemem" redifli gazelidir. Bu gazel, aynı zamanda redd-i matla bir gazeldir. Klasik yaklaşımla şerh edilen bu gazel, şairin aşk anlayışı ve sevgiliye bakışı açısını yansıtmaya bakımından önemlidir. Şair, bu gazelinde sevgiliye karşı müstağni bir davranış sergilerken aynı zamanda klasik aşk anlayışını da tenkit etmektedir. Bu tavır, şairi daha çok Sebki Hindî şairlerinde görülen vâsûht aşk anlayışına yaklaştırmaktadır. Bu şerh çalışması ile Nef'î'nin "çekemem" redifli gazeline yansıyan müstağni tabiatını ve aşk anlayışını ortaya koymak amaçlanmıştır.

ABSTRACT

The 17th century was a period in which social and political problems were experienced in the Ottoman Empire. Despite this, progress continued in the field of literature, and many great divan poets such as Neşâtî, Nâbî, Nâilî, Şeyhülislam Yahyâ were trained. In this century, in addition to the classical style, Hikemî and Sebki Hindi style were also influential in classical Turkish poetry. One of the most well-known poets of this period is undoubtedly Nef'î. Nef'î, who brought a new voice and imposing expression to the classical Turkish poetry of his period, is also a poet of harmony. Nef'î, not only the greatest ode poet of his period but also of Turkish literature, is the representative of the classical style, but also has the language and style understanding of Sebki Hindi. Nef'î is a master in the field of honor, as he is in praise and satire. The self-confident and selfless nature of his fahriyes is also reflected in his ghazals. One of the ghazals reflecting this nature of the poet is the ghazal with the redif "çekemem". This ghazal is also a ghazal with redd-i matla. This ghazal, annotated with the classical approach, is important in terms of reflecting the poet's understanding of love and his view of the beloved. In this ghazal, the poet exhibits a detached attitude towards the lover, while at the same time criticizing the classical understanding of love. This attitude brings the poet closer to the understanding of vâsûht love, which is mostly seen in Sebki Hindi poets. With this commentary, it is aimed to reveal the independent nature and understanding of love reflected in Nef'î's ghazal with the redif 'çekemem'.

Atf/Citation: ALICI, G. (2023), "Nef'î'nin İstiğnâ Makamında Yazdığı "Çekemem" Redifli Gazelinin Şerhi", *Külliyyat, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 20(Ağustos), 01-13.

¹ Bu makale yazarın doktora tezinden istifade edilerek üretilmiştir.

*Rind-i aşkız hâsılı Nefî-i bî-pervâ gibi
Âşinâya âşinâ bigâneye bigâneyiz*

Nefî

GİRİŞ

Nefî'nin yaşadığı XVII. asır, Osmanlı Devleti'nin siyasi, iktisadi ve içtimai alanda türlü sorunlar yaşandığı buna rağmen Türk edebiyatının 16. yüzyılda eriştiği olgun ve verimli yapıyı koruyarak yükseliş ve gelişimini devam ettirdiği bir asırdır. Bunda klasik edebiyatın bir önceki yüzyılda ulaştığı kemalin yanı sıra bu asırda da Osmanlı sultanlarının ilme ve sanata önem verip âlimi, sanatkârı ve şairi koruma anlayışını devam ettirmelerinin etkisi olmuştur. Bu yüzyılda yetişen şairlerden Nefî kasidede; Şeyhülislam Yahyâ, Neşâtî ve Nâilî gazelde yalnız kendi dönemlerinde değil daha sonraki yüzyıllarda da üstat kabul edilmişlerdir. Türk edebiyatının en parlak dönemlerinden biri olan bu asırda şiirde, klasik üslubun yanı sıra Sebki Hindî, Hikemî ve Mahallileşme üslupları etkili olmuştur. Klasik üslubun temsilcisi olmakla birlikte Sebki Hindî'nin dil ve üslup anlayışına da sahip olan Nefî, bu yüzyılda yetişen büyük şairlerden biridir. Özellikle kaside nazım şekline yenilikler getirerek bu alanda kendinden sonra hemen her şairi etkilemiştir. Kasideleriyle maruf olan şair aynı zamanda büyük bir gazel şairidir. Şairin edebî şahsiyeti tabii olarak gazellerine de yansımıştır. Bu yönüyle dikkat çeken gazellerinden biri de "çekemem" redifli gazelidir. Bu şerh çalışması ile Nefî'nin gazeline yansıyan müstağni tabiatını ve aşk anlayışını ortaya koymak amaçlanmıştır.

1. Nefî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri

Klasik Türk edebiyatının XVII. yüzyıl şairleri arasında en başta geleni ve Türk edebiyatının en büyük kaside şairi olan Nefî'nin asıl adı Ömer'dir. Erzurum'un Hasankale/Pasinler ilçesinde doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmese de 980/1572 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Çocukluk ve gençlik yılları hakkında bilgi bulunmayan Nefî'nin eserlerinden iyi bir medrese eğitimi gördüğü, Arapçayı özellikle Farsçayı ve Fars edebiyatını iyi bildiği anlaşılmaktadır (Karahana 1992: 1-2; Selçuk 2013).

I. Ahmed devrinde İstanbul'a gelen şair, yaklaşık otuz sene İstanbul'da yaşamış, I. Ahmed/Bahtî (1603-1617), I. Mustafa (1617-1618 /1622-1623), II. Osman/Fârisî (1618-1622) ve IV. Murad/Murâdî (1623-1640)'ın saltanatlarına tanıklık etmiştir (Ocak 1991: 4-5). Özellikle I. Ahmed ve IV. Murad'ın iltifatlarına mazhar olan şair, IV. Murad devrinde sanatının ve şöhretinin zirvesine ulaşmıştır. Bu dönem aynı zamanda şairin azil ve musibete en çok uğradığı dönem olmuştur. IV. Murad, kendi sert ve taşkın karakterine uygun olan Nefî'nin övgülerini ve yergilerini çok beğenmiş, onu meclislerine davet etmiş ve ihşanlarda bulunmuştur. Padişahın yücelttiği ve diğer şairlerden üstün gördüğü Nefî'ye devlet erkânı da ilgi göstermiştir. Nefî'nin, padişah ve devrin büyükleri tarafından korunup gözetilmesi devri şairlerinin kıskançlığına sebep olmuştur. Üstelik onun hırçın kişiliği ve davranışları, özellikle sınır tanımayan yergileri katlini vacip gören düşmanlar kazanmasına, devlet adamlarının hedefi durumuna gelmesine yol açmış, pek çok kez zor durumda kalmış, görevinden uzaklaştırılmıştır (İpekten 2012: 60; Akkuş 2006: 523; Selçuk 2013).

Nef'î'nin IV. Murad'ın himayesindeki rahat günleri Naîmâ'nın rivayetine göre padişahın, sarayda şairin Sihâm-ı Kazâ adlı eserini okurken taht yakınına yıldırım düşmesini uğursuzluk kabul etmesi ve Nef'î'ye hicvi yasaklayarak onu görevinden azledip Edirne'ye sürmesiyle sona ermiştir. Sürgünde iken IV. Murad'a gönderdiği bir kasidede pişmanlığını ifade ederek padişahı af dileyen şair, 1634'te Sultan Murat'ın Edirne'ye gelişi üzerine yazdığı kasidesiyle yeniden padişahın iltifatını kazanarak İstanbul'a dönmüştür (Akkuş 2006: 524).

Hiciv tutkusu şahsiyle birleşmiş olan Nef'î, acı tecrübelerine rağmen hicivlerine devam etmiştir. Böylelikle kendi sonunu hazırlamış ve hicivleri yüzünden ölüme mahkûm edilmiştir. Hicivleri yüzünden öldürülmek üzere Bayram Paşa'ya teslim edilen Nef'î, Ocak 1635'te (Şaban 1044) Boynueğri Mehmed Ağa tarafından saray odunluğunda boğdurulup cesedi denize atılmıştır (Ocak 1991: 14).

Nef'î'nin biri Türkçe, biri Farsça iki *Divan*'ı ve hicivlerini içeren *Sihâm-ı Kazâ* isimli eseri vardır. Farsça Divan'da bulunan doksan yedi beyitlik bir kaside olan *Tuhfetü'l-Uşşâk*, bazı kaynaklarda müstakil bir eser olarak gösterilir.

Nef'î, edebiyatımızın gür sesli, atak, taze dilli ve kendine güveni olan şairi olarak nitelendirilmektedir. Övme-övünme-yerme vasıflarıyla özetlenebilecek şiirini mübalağa ile besleyen şair, söylemek istediklerini divan şiiri lügati içinde apaçık ve kusursuz olarak söylemiş, şiirde anlam üzerinde yoğunlaşmış, derinleşmeyi zengin hayallerle desteklemiştir (Akkuş 2006: 524; İpekten 2012: 92).

Nef'î'nin şiirlerinde onun üslubu, sanatı hakkında bilgi edinirken aynı zamanda kişiliği hakkında da önemli ipuçları bulabiliyoruz. Öz güvenli, hırçın, asabi, sert mizaçlı olması, haksızlığa tahammül edememesi araştırmacıların tespit ettikleri kişilik özellikleridir. Bunların yanı sıra onun minnet altında kalmayı sevmeyen, kimseye hoş görünmek, yaranmak için uğraşmayan bir tabiatının olduğu da görülmektedir. O, her ne kadar kaside vadisinde üstat olsa ve yazdığı kasideler karşılığında caize alsa da samimiyetle takdir etmediği kişileri övmemesi, övdüğü kişilerde kusur kabul ettiği hâller gördüğü zaman onları yermekten çekinmemesi onun bu şahsiyetinin tezahürü olarak görülebilir. Nitekim kısa süreli de olsa iki defa tahta geçmiş olan I. Mustafa'ya kaside yazmamıştır. Ayrıca Nef'î, şairlerin övgüsünün sultanlara ikinci bir devlet bahşettiğini düşünmekte, sultanların geçici olan devletlerinin şairlerin şiirleriyle ebedi olarak anılacağına inanmaktadır. Nef'î'ye göre Kânûnî gibi büyük bir padişah bile isminin anılmasını şairin methine borçludur (Ocak 1991: 5-6). Bu düşünceyle kaside yazan şair, aldığı caizenin bir lütuf değil de şiirinin hakkı olduğu kanaatindedir.

İltifât it suhan erbâbına kim anlardur
Medh-i şâhân-ı cihân-bâna viren unvânı
Kim bilirdi şu'arâ olmasa ger sâbıkda
Dehre devletle gelüp yine giden şâhânı
Haşre dek âb-ı hayât-ı suhan-ı Bâkîdür
Andirup zinde kılan nâm-ı Süleymân Hânı (Akkuş 1993: 54)

Nef'î, sadece insanlara değil feleğe/talihe dahi minnet etmek istemez. O, minnet yükü altında kalmadan isteklerine kavuştuğu için Allah'a şükreder.

Şükr kim bî-minnet ü bî-ıztırâb-ı rûzgâr

İzzet ü rif'atle oldum kâm-yâb-ı rûzgâr (Akkuş 1993: 97)

Minnet Allâha ki bî-minnet-i baht u ikbâl

Oldum âsâr-ı sa'âdetle yine ferruh-fâl (Akkuş 1993: 164)

Nef'î'nin daha ziyade kasidelerinde görülen bu kişilik özellikleri tabi olarak gazellerine de yansımıştır. Bu makalenin konusu Nef'î'nin anılan kişilik özelliğini yansıttığını ve şairin, kendini tam olarak tanımayanlara veya anlamayanlara aslında nasıl biri olduğunu anlattığını düşündüğümüz istiğna² makamında yazdığı "çekemem" redifli gazelinin şerhidir.

İstiğna, Arapça "ğınâ" dan istif'al babında bir kelimedir. Sözlüklerde "elde olana kanaat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama, tok gözlülük, gönül tokluğu, bir şeye karşı nazlı davranma, tenezzül etmeme" manalarının yanı sıra "Cenab-ı Hak'tan başka kimsenin minneti altına girmeme, eyvallah etmeme" manasına da gelmektedir (Şemseddin Sami 1989: 102; <http://lugatim.com>; <https://www.luggat.com>). Tasavvufta istiğna "sâlikin Allah'ın kendisine kâfi olduğuna inanarak O'ndan başkasına ihtiyaç duymaması ve tennezzül etmemesi" manasına gelir (Uludağ 1991: 257). Nef'î'nin "çekemem" redifli gazelindeki istiğna yaklaşımı "kanaat etme, gönül tokluğu"ndan ziyade "minnet altına girmeme, eyvallah etmeme" şeklindedir. Diğer bir ifade ile şairin bu gazelinde tasavvufi manada istiğna söz konusu değildir.

Divan şiirinde, "nazlı davranma" anlamında istiğna makamında bulunan sevgilidir. Âşık, aşkı uğruna her türlü cefaya, mihnete gönülden razı olan, hatta bu uğurda canını vermekten çekinmeyen, şartsız koşulsuz sevendir. Sevgili ise âşığına karşı hep naz, istiğna ve tegafül gösterir. Şeyhülislam Yahyâ'nın ifade ettiği gibi bu roller âşık ve sevgiliye ezelden takdir edilmiştir.

Ezelden nâz u istignâ virilmiş nâzenînâne

Niyâz-ı dermendân âşık-ı şeydâya düşmüşdür (Kavruk byy: 149)

² Klasik Türk şiirinde şairlerin istiğna makamında yazdıkları oldukça fazla beyit bulmak mümkündür. Şairlerin dile getirdikleri istiğnaları sevgiliden dünya nimetlerine hatta feleğe kadar uzanır. Şairlerin bu anlayışla yazdıkları birkaç tanık beyit şöyledir:

Nân-ı huşk ile kanâ't gibi bir ni'met mi var
Künc-i *istignâ* gibi bir gûşe-i râhat mı var

İzzet-i dünyâ için memnûnı olmam kimsenün
Çekmege bâr-ı belâ-yı minneti tâkat mi var (Kavruk byy: 133)

Düşmez ol şâha ki her gâh ider *istignâ*
Gâh olur âşık-ı şeydâya düşer *istignâ* (Kavruk byy: 34)

Geldi âhir tâb'a *istignâ* Neşâtî ışkdan
Geçdi vasl-ı yârdan zevk-i temaşâdan bile (Kaplan 2019: 191)

Müstagnî-i dehrüz ki yed-i himmetümüzde
Gülzâr-ı dü-âlem bir avuç hâr ile hasdur (Kaplan 2019: 146)

Nevâziş-i güli dehrün itâb-ı hârına degmez
Safâ-yı câmı bu bezmün gam-ı humârına degmez (Günaydın 2020: 137)

Aşk ikliminde âşık maşuk arasında taksim böyle iken Nef'î "ne belâ" redifli gazelinde genel kabulün dışında sevgilinin naz ve tegâfûlüne katlanmanın bela derecesinde zor olduğunu dile getirmektedir.

Gamze dildûz olıcak nâz u tegâfûl ne belâ

Dilde sabr olmayıcak nâza tahammül ne belâ

Âşıka nâlesi eğlence yeter ey Nef'î

Nağme-i dilkeş için minnet-i bülbül ne belâ (Akkuş 1993: 283)

Şerhe konu olan "çekemem" redifli gazelinde ise bu yaklaşımını daha net ifade ederek vâsûht aşk³ anlayışına yaklaşır. Divan şiiri âşıklık ikliminde her ne kadar âşğın istiğna makamında bulunması pek rastlanılan bir durum olmasa da Nef'î tabiat olarak bu makama yakışmaktadır.

Şerh, sözlüklerde "yarmak, açıklamak, izah etmek; açma, açık ve anlaşılır şekilde anlatma; keşfetmek ve beyan etmek" manalarına gelmektedir (Ahterî Mustafa Efendi 2009: 927; <http://lugatim.com>; <https://sozluk.gov.tr>). "Şerh, aslında mananın üstündeki örtüyü kaldırıp metnin gizli sırlarını aşikâr etmektir. Şerh, çeşitli sebeplerden anlaşılması zorlaşmış eserlerin daha iyi anlaşılması için yapılır. Eserin açıklanıp anlaşılır hâle getirilmesi kıymet aktarımını kolaylaştırdığı gibi ilgili alana da kıymet kazandırır" (Alıcı 2022: 151-152). Nef'î'nin "çekemem" redifli gazeli bu anlayışla bilinen klasik metot çerçevesinde şerh edilmiştir.

2. Gazelin Eski Harfli Metni ve Çeviri Yazısı

<p>صحت بادہ ایچون ریح خارمی حکیم ستم غمزه نظاره شمارمی حکیم اولورین درد و محبت تله اوبارمی یک دناسرت کورینورثقت عارمی حکیم</p>	<p>لذت وصلت ایچون فرقت یاری حکیم آشنا چبقدم ایسه چشمه کافرکم سنت ایدرسه فلک برکیمی کنگه عاشقم عاشقه شوریده لک اعلا ایشتر</p>	<p><i>Lezzet-i vuslat için firkat-i yâri çekemem</i> Şohbet-i bâde için renc-i hûmârî çekemem</p> <p>Âşnâ çıktım ise çeşmine kâfir degülem Sitem-i gamze-i nezzâre-şûmârî çekemem</p> <p>Minnet eylerse felek bir iki günlük 'ömre Ölürin derd-i muhabbetle o bârî çekemem</p> <p>'Âşıkam 'âşıka şûr□delik a'lâ yaraşır Pek denâ' et görünür □ıklet-i 'ârî çekemem</p> <p>Naqd-i vaqt olsa baña zevk ü şafâ-yı vuslat Bir nefes ârzü-yı bûs u kenârî çekemem</p> <p>S□nemi dâğ ile dil tâze gülîstân ister Bülbülüm l□k gam-ı köhne bahârî çekemem</p> <p>Câna minnet ne çekersem çekeyin ey Nef' □ <i>Lezzet-i vuslat için firkat-i yâri çekemem</i></p>
<p>برفض آرزوی بوس کنارمی حکیم بلبلم لیک غم کسه بهارمی حکیم</p>	<p>نقد وقت اولسه بجاذوق وصفای سینمی داغله دل تازه کات استر</p>	
<p>جانہ سنت نہ چکرسم چکین انغمی لذت وصلت ایچون فرقت یاری حکیم</p>	<p></p>	

(Nef'î Divanı, Süleymaniye Ktb. Ayasofya Bölümü. No. 3979, v.: 123b-125a)

³ Vâsûht aşk anlayışı, sevgilinin cefasına katlanmamak, nazını çekmemek, sevgiliden yüz çevirmek anlayışıdır. Klasik Türk şiirinde özellikle XVII. ve XVIII. yüzyıl Sebki-Hindî şairlerinde görülen bu anlayış, divan şiiri aşk anlayışının zıddı bir yaklaşımdır (Alıcı 2023: 596).

Vezin: Lezzet-i vuş / lat için fir / kat-i yâri / çekemem

- . - - / . . - - / . . - . / . . -
(-)

Şoĥbet-i bâ / de için ren /c-i ĥumârı / çekemem

- . - - / . . - - / . . - . / . . -
(-)

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (fa'lün)

Gazelde veznin metinle örtüşmesi için şair, birinci beyitte beş vasl, iki imale (yâri, -ri; ĥumârı, -ri), ikinci beyitte bir med, iki vasl, iki imale (ise, -se; şümârı, -ri), üçüncü beyitte iki vasl, bir imale (bâri, -ri), dördüncü beyitte iki vasl, bir imale ('ârı, -ri), beşinci beyitte dört vasl, iki imale (bana, -na; kenârı, -ri), bir zihaf (ârzû, -zu) bir med, altıncı beyitte iki vasl, bir imale (bahârı, -ri), bir med, yedinci beyitte üç vasl, bir imale (yâri, -ri) yapmıştır. Bu aruz uygulamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Gazeldeki Aruz Uygulamaları

	1. Beyit	2. Beyit	3. Beyit	4. Beyit	5. Beyit	6. Beyit	7. Beyit	Toplam
İmale	2	2	1	1	2	1	1	10
Vasl	5	2	2	2	4	2	3	20
Sekt	-	-	-	-	-	-	-	
Med	-	1	-	-	1	1	-	3
Zihaf	-	-	-	-	1	-	-	1
Toplam	7	5	3	3	8	4	4	34

Buna göre şair, vezin uygulamasında yedi beyitlik gazelde toplam 10 kez imaleye, 20 kez vasla, 1 kez zihafa 3 kez mede başvurmuştur. Şair, vezin uygulamasında hiç sekt yapmamıştır. Toplam yapılan uygulama sayısı 34'tür. Şair, 20 kez uyguladığı vasl ve 3 kez uyguladığı med ile şiire bir akıcılık dolayısıyla ahenk kazandırmıştır.

Kafiye: Kafiye mısraların sonundaki yâr, ĥumâr, şümâr, bâr, 'âr, kenâr, bahâr, yâr kelimelerindeki âr sesleri gazelin kafiyesini oluşturmaktadır. Kelimelerdeki r sesleri kafiye'nin asıl unsuru olan revî harfidir. Reviden önceki â sesleri ise ridf'tir. Bu şekilde revî ve ridf harflerinden oluştuğu için gazelin kafiyesi kafiye-i mürdefedir.

Redif: Kafiye her mısraın kafiye harfinden sonra tekrarlanan -ri çekemem ifadesi gazelin redifini oluşturmaktadır.

3. Gazelin Şerhi

1 Lezzet-i vuşlat için firkat-i yâri çekemem
Şoĥbet-i bâde için renc-i ĥumârı çekemem

"Kavuşma lezzeti için sevgilinin ayrılığını, şarap zevki için onun verdiği baş ağrısını çekemem."

Klasik Türk şiirinde kaderi hep ayrılık acısı çekmek olan âşığın en büyük arzusu sevgiliye kavuşmaktır. Âşık her zaman sevgiliye kavuşma anının hayalini kurar ve heyecanını yaşar. Âşığın çektiği tüm acılar, sevgilinin ayrılığın ve ona duyulan hasretten kaynaklanır. Sevgiliden ayrı geçirilen her an gam ve çile ile yüklüdür. Bu ayrılıktan dolayı âşık devamlı kan yutar, geceler boyu kanlı gözyaşı döker, ağlayıp inler. O, bu acılara hep vuslat ümidiyle katlanır. Divan şiirinde âşık, çoğu zaman şairin kendisidir. Bu gazelde de âşık olarak karşımıza çıkan şair, bilinen divan şiiri âşıklık anlayışının aksine bir tutum sergilemektedir. Genel kabullerin dışında bu şiirde istiğnâ makamında sevgili

değil de âşık oturmaktadır. İstiğna makamındaki âşık, vuslat zevki için ayrılık acısına katlanmak istemez. Nâbî (d. 1052/1642 - ö. 1124/1712)'nin “*Dili ne nâ’il-i zevk-i visâl idebildük/Ne kâ’il-i elem künc-i intizâr idebildük*” (Bilkan 1997, C II: 450) beytinde ifade edildiği gibi âşık, gönlünü vuslat zevki için elem çekmeye razı edemez. Şair ikinci mısradaki aynı yaklaşım çerçevesinde şarap zevkini söz konusu etmiştir. *Sohbet-i bâde*, şarap sohbeti demek olup işret meclisinde yapılan sohbettir. Şarabın; lezzet, gönle ferahlık verme, sarhoşluk vererek acıyı sıkıntıyı unutturma etkilerinin yanı sıra bir diğer etkisi de *humar*/baş ağrısıdır. İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik, bezm ehlinin şikâyet ettiği bir durumdur⁴. Bezmdede mey içildiğinden ahirinde mutlaka *humar* vardır. İşret isteyen kişi önce *humara* katlanması gerektiğini bilmeli ve mey içmeye ona göre başlamalıdır (Bahadır 2012: 117). Şair, bu mısradaki da şarap zevki için baş ağrısına katlanamayacağını ifade etmektedir. Beyitte şair, “nasıl ki şarap zevki için baş ağrısına katlanamazsa vuslat için de ayrılık acısına katlanamayacağını” ifade ile sevgiliye karşı bir istiğna göstermektedir. Nef’î, vuslat zevki ile işret/bade zevkini; ayrılık acısıyla *humar*ı birlikte değerlendirmiştir. Her ikisine de erişmek oldukça elemlidir. Burada dikkat çeken unsur, âşık olarak şairin hem badeden hem de vuslattan vazgeçmesidir. Şair vuslatın sonunda *firkatin*, işretin sonunda *humarın* olduğunu bilmektedir. Bu sebepten şair, tabiatının bir yansıması olarak sevgiliye ve sohbet-i badeye müstağni bir tavır sergilemektedir.

Divanında -çoğunlukla kasidelerinde- birinci tekil zamirini ve onun değişik çekimlerini sıklıkla kullanarak kendini/sanatını ön plana çıkaran şair, bu gazelde de yine ben vurgusuyla -nitekim redif kelimesi “çekemem”de de birinci tekil ifade yani “ben” söz konusudur- kişiliği hakkında bize ipuçları vermektedir. “Çekemem” redifi geniş zaman kipinin çekimiyle oluşturulmuştur. Bu zaman; dünü, bugünü ve yarını ihata eden bir zamandır. Dolayısıyla şair, belirli bir zaman için değil, her zaman böyle düşündüğünü, bunun bir karakter özelliği olduğunu belirtmektedir.

Nef’î, gazelin bu ilk beytinde *tarsi* sanatını kullanarak şiire ahenk kazandırırken alt alta gelen kelime gruplarını da birbirine denk tutmuştur.

Lezzet-i vuslat → **İÇÜN** → firâkat-i yâri → **ÇEKEMEM**

Sohbet-i bâde → **İÇÜN** → renc-i humârı → **ÇEKEMEM**

Paralel ve simetrik yapıların sözün etkisini artırma, anlamı vurgulama, konuyu pekiştirme işlevleri olduğu gibi aynı söyleyiş kalıbının arka arkaya tekrarı da ahenk yönünden şiire ritmik bir akıcılık kazandırmaktadır (Dilçin 2000: 34).

⁴ *Humar*, içkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemliktir. Bezm ehlinin genellikle eziyet ve belalarından şikâyet ettikleri *humara* şu beyitleri tanık olarak vermek mümkündür.

Humârın derdin andum sâgar-ı sahbâdan el çekdüm
Cefâ-yı hârına degmez gül-i ra’nâdan el çekdüm (Tarlan 1945: 287)

Sabr etmeyen belâlarına aşkun anmasun
Nûş etmesün şarâbı kaçanlar *humârdan* (Tarlan 1945: 335)

Beyitte ayrıca "lezzet-i vuslat, sohbet-i bâde"; "firkat-i yâr, renc-i humâr" tamlamalarında mürettep *leffü neşr*; bu sanatı oluşturan "lezzet, vuslat, sohbet, bâde" kelimeleriyle "firkat, yâr, renc, humâr" kelimelerinde *tenasüp*; "vuslat-firkat" kelimeleri arasında da *tezat* vardır.

2 Āšnâ çıktım ise çeşmine kâfir degülem
 Sitem-i gamze-i nezzâre-şümârı çekemem

"Gözlerine tanıdık çıktım ise de kâfir değilim, bakış sayan/herkese bakan yan bakışların sitemini çekemem."

Sevgili, divan şiirinde bahsedilen aşk üçgeninin (âşık-sevgili-rakip) merkezinde olan kişidir. Onun özelliklerinin başında acı ve ıstırap verici oluşu gelmektedir. Sevgilinin kaş, göz, kirpik, zülûf gibi güzellik unsurları aynı zamanda âşığı yaralayan birer silahtırlar. Sevgilinin gözleri hem siyahlığı hem de zalim olması, kan dökücü olması dolayısıyla kâfir olarak nitelendirilir. Âşığın, sevgilinin gözleriyle tanış çıkması onunla daha önce göz göze geldiği ve onu gözlerinden tanıdığı manasındadır. Beyitteki sitem kelimesi "eziyet, cefâ, zulüm, haksızlık" (<http://lugatim.com>) manasındadır. Bu durumda sitem-i gamze tamlaması 'eziyet veren, zulmeden bakış' anlamına gelir. Aynı mısradaki nezzâre kelimesi "bakma, bakış, seyretme; seyirci, seyreden, bakan", şümâr da "sayan" manalarındadır (<https://www.luggat.com>; <http://www.lugatim.com>). Bu durumda nezzâre-şümâr ifadesine 'bakış sayan, seyirci sayan' manalarını vermek mümkündür⁵. Âşığına sitem-i gamze ile zulmederek bakan zalim sevgilinin bakış oklarını fırlattığı çok sayıda âşığı vardır. Bunların her biri âşık için rakiptir. Sevgilinin rakibe nazar ile iltifat etmesi bile âşık için tahammül edilebilir değildir. Yine Nef'î'nin "Ağyâre nigâh etmediğin nâz sanırdım/Çok lutf imiş ol âşık ben az sanırdım" beytinde ifade ettiği gibi âşık, bunun acısını ancak sevgili ağyara baktığı zaman anlar. Nev'î (d. 940/1533-34 - ö. 1007/1599) de bir âşık olarak bu durumun tahammül edilmezliğini şöyle ifade etmektedir. "Yâr işi ey dil kolay ammâ gam-ı agyâr güç / Vaşl-ı gül âsân velî sabr-ı cefâ-yı hâr güç (Tulum ve Tanyeri 1977: 255) Nef'î, "çeşmin gibi kâfir değilim" derken böylesi güç bir duruma katlanarak kendine zulmetmek istemediğini ifade eder. Nef'î'nin, bu beyitte de divan şiiri âşıklık anlayışına aykırı bir tavır sergilediği; bir âşık olarak yalvarıp yakarmak, her türlü mihnete katlanmak yerine kendini ön plana çıkarıp "ben" eksenli davrandığı görülmektedir. O, Nesîmî'nin de ifadesiyle "hâr içinde biten gonca güle" minnet eylemek istemez. Velhasıl her âşık gibi Nef'î de kendine zulmeden ama rakibe rağbet eden bir sevgili istemez.

Şair beyitte "tanıdık çıkmak" deyimini şairane bir yaklaşımla "âşinâ çıkmak" şeklinde kullanmıştır. Beyitte "çeşm, gamze, nezzâre"; "kâfir, çeşm, sitem, gamze" kelimeleri sevgili ve zulüm ile alakalı olarak *tenasüp* içindedir.

3 Minnet eylerse felek bir iki günlük 'ömre
 Ölürin derd-i muhâbbetle o bâri çekemem

"Felek (kâm verdiği) bir iki günlük ömür için minnet eylerse, aşk derdiyle ölürüm de o (minnet) yükünü çekemem."

İlk iki beyitte sevgiliye karşı gösterilen istiğna bu beyitte *iltifat* ile sevgiliden feleğe yönelir. Felek, divan şiirinde gökyüzü, sema anlamının yanı sıra talih, baht, kader ve dünya, zamane, devir manalarında daha ziyade şikâyet

⁵ Nezzâre-şümâr ifadesi 17. yüzyıl şairlerinden Mezâkî'nin divanında anılan manada kullanılmıştır. Bir nigehte niçe bin âşığı meftûn eyler
Fitne-i nergis-i nezzâre-şümârın bilürüz (Mermer 1991: 405).

edilen bir unsur olarak kullanılır. Felekle âşîğın/şairin arası hiç iyi gitmez, herkese güler yüzünü gösteren, muradını veren felek, âşîğın kadr ü kıymetini bilmez, onun talihi hiç yaver gitmez, felekle yıldızı barışmaz. Nef'î'nin felekle bir derdi vardır. Bunu bir beytinde şöyle ifade eder: “*Nedir bu tâli ile derdi Nefî-i zârın /Ne şûhu sevse mülâyim dedikçe âfet olur*” (Akkuş 1993: 296). Bir başka beytinde ise “*Felek didükleri ol nâbekâr-ı kec-revden /Nedür bu ehl-i dilün çekdüğü azâb ü elem*” (Akkuş 1993: 170) demektedir. Hayırsız, kötü gidişli felek gönül ehline iyi muamelede bulunmaz. Bulunsa bile onu minnet altında bırakır. Minnet altında kalmak ise Nef'î'nin mizacına uygun değildir. Feleğin keremine minnet duymaz ihsanını başına çalsın diyerek reddeder. “*Kim çeker minnetin ol sifle-nihâd u dûnun/Başına çalsun eger var ise ihsân-ı felek*” (Akkuş 1993: 123). Âşıklığın dert ve belasına katlanamayıp aşktan vazgeçen şair, bu beyitte aşk derdinden daha büyük elem veren minnet yükünü söz konusu etmiş ve bu yükün aşk derdinden daha ağır olduğunu ifade etmiştir. Felek zaten âşîğa gün göstermez, verdiği bir ihsan, yaptığı bir iyilik de yoktur. Onu minnet altında bırakacağı şey yüzüne gülüp muradını vereceği kısa bir hayattır. Âşîğın muradı ise sevgiliye vuslattır. Felek, âşîğın muradını verse bile vuslat uzun sürmeyecek ardından yine ayrılık gelecektir. Âşık, murat aldığı bu kısa süre için feleğe minnet etmektense aşk acısıyla ölmeyi tercih eder.

Şair, beyitte “minnet eylemek” deyimini felek ile alakalı olarak “minnet altında bırakmak” manasında kullanmıştır. Beyitteki “bir iki günlük ömür” ifadesinde insan ömrü az görülerek *mûbalağa* yoluyla *tefrit* yapılmıştır. Ayrıca “minnet, dert, bâr ve çekmek” kelimeleri *tenasüp* içinde kullanılmıştır.

4 ‘Âşıkam ‘âşîka şûr□delik a ‘lâ yaraşır
Pek denâ’et görünür □ıķlet-i ‘arı çekemem

“*Âşîğim, âşîğa perişanlık pek güzel yakışır. (Fakat) çok aşığılık görüldüğü için bu utanç yükünü çekemem.*”

Şair bu beyitte âşık hüviyetiyle âşîğın hâline değinmektedir. Aşk ikliminde âşık, sevgiliden zulüm görür. Bu zulüm karşısında sabahlara kadar ağlar, gözüne uyku girmez, kan yutar, yaralanır, hastalanır, rezil rüsva olur, aklını yitirir divane olur. Âşık, sadece sevgiliden değil aynı zamanda aşığardan, felekten, zamandan da zulüm görür. Hâsılı âşık bütün olumsuz özelliklerle dopdoludur (Pala 1998: 41). O, sevgiliden doğrudan ya da dolaylı gelen her türlü cefaya gönüllü olarak katlanır ve bundan şikâyet etmez. Çünkü bu iklimde kabul edilmiş âşıklık anlayışı böyledir. Bâkî (d. 933/1526 - ö. 1008/1600) de “*Vefâ ummaz cefâdan yüz çevürmez Bâkî âşıkdur/Niyâz itmek ana cânâ yaraşur sana istignâ*” (Küçük yty: 75) beytinde aynı yaklaşımı dile getirir. Nef'î de bu beytinde aynı âşıklık anlayışını dile getirir. Aşktan dolayı perişan olmayı âşîğa yakıştırır. Nef'î'nin şu beyitleri, “*Çün âşîka rüsvâlık elbette mukarrerdir/Mestâneliğim böyle rindâne değil mi yâ*” (Akkuş 1993: 283), “*Benim âşık ki rüsvâlıkla tuttu şöretim şehri/Yazanlar kışa-i Mecnûn’u hep yâbâne yazmışlar*” (Akkuş 1993: 295) anılan anlayışı terennüm etmektedir. Fakat Nef'î, söz konusu beytinde bu rüsvâlığın kendi mizacı için uygun olmadığını ifade eder. O, aşk uğruna rezil rüsva olmayı ve bundan dolayı kınanmayı kendine yakıştırmaz. Bunu bir zillet olarak görür, böyle utanılacak bir duruma düşmenin ağırlığını, yükünü çekemeyeceğini ifade eder. Şair beyitte âşîğim demesine rağmen geleneksel aşk anlayışından farklı bir yaklaşım sergiler.

BeYTE aşkla ilgili olarak devrin sosyal hayatının kabulleri de yansımıştır. Şiir ikliminde hoş görülen yaklaşımların beyitteki "denâ'et görür" ve sıklet-i âr" ifadelerinden sosyal hayatta hoş karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Şair beyitte hem toplumun değer yargılarına hem de kendi mizacına uygun bir yaklaşım sergilemiştir.

Beyitte âşıklıkla ilgili "âşık, şûrîde, denâ'et, âr" kelimelerinde *tenasüp* yapılmıştır. Ayrıca birinci mısradaki "ş" seslerinin *aliterasyonu* ve "a" seslerinin tekrarı ile oluşan *asonans* beyte ahenk katmaktadır.

5 Nağd-i vakt olsa baña zevk ü şafâ-yı vuşlat
Bir nefes ârzü-yı bûs u kenârı çekemem

"Kavuşmanın verdiği zevk ü sefa bana en büyük servet olsa da bir nefeslik öpme ve kucaklama arzusunu çekemem."

Divan şiirinde âşık sevgiliye kavuşma özlemiyle yanıp tutuşur. Vuslat nimetlerini düşünerek ayrılık zahmetlerine katlanır. Hicran içinde âşık günde bin kez ölür bin kez dirilir. Ancak vuslata ermek yine de kolay değildir. Âşık, vuslat için evvela nakd-i vakt yani bir ömür vermelidir. Nakd-i vakt tamlamasındaki vakt kelimesi "vakit ve maddi imkân" manasındadır. Nakt ise elde bulunan "akçe, peşin para" demektir. Nakd-i vakt tamlamasına kelimelerin birinci manalarından hareketle ömür sermayesi demek mümkündür. Divan şiiri aşk anlayışında sadık âşık sevdiği uğrunda ömrünü verir. Aynı tamlamadaki vakt kelimesinin "maddi imkân" manası nazara alındığında arzu edilen vuslatın Bâkî'nin "Güzeller mihribân olmaz dimek yanlışdur iy Bâkî/Olur vallâhi billâhi hemân yalvarı görsünler" (Küçük yty: 97) beytinde söylediği gibi yalvarı/akçe vermekle olacağını düşünmek mümkündür. Beytin bu manasını Hayâlî (d. 903-905 ?/1497-1499? - ö. 964/1557)'in "Dögünsem n'ola taşlarla bugün ol Yûsuf-ı hüsnün/Kefine kim dirhem korsa terâzû-vâr mâ'ildür"(Tarlan 1945: 123) beyti daha açık anlatmaktadır.

Nefî, evvela bir âşık olarak vuslatın zevk ve sefasını en büyük servet/ömür sermayesi kabul eder. Yalnız, bir nefeslik/bir anlık vuslat karşılığında bir ömrü ya da bütün serveti harcamayı uygun bulmaz. Bir anlık vuslat için ömür boyu elem çekmek şairin tabiatına uygun düşmez. Şair, bu yaklaşımı ile divan şiirinin kabul görmüş aşk anlayışını tenkit eder. Ayrıca beyitte sosyal hayatın bir yansıması olarak maddi imkân ile sağlanan vuslat da tenkit edilir.

Şair beyitte "nakd-i vakt" tamlamasını *mecazî* olarak ömür sermayesi manasında kullanmıştır. Aynı tamlamadaki vakt kelimesi hem vakit hem de maddi imkân manasına gelebilecek şekilde *tevriyeli* kullanılmıştır. Beyitte "zevk, safâ, vuslat, ârzü, bûs u kenâr" kelimeleri *tenasüp* içindedir.

6 S□nemi dâğ ile dil tâze gülistân ister
Bülbülüm l□k ğam-ı köhne bahârı çekemem

"Gönül, sinemin dağ yaralarıyla taze gül bahçesi gibi olmasını ister. Bülbülüm fakat sonbaharın hüznünü çekemem."

Klasik Türk şiirinde âşığın sinesi sevgilinin gamzesinin/yan bakışının oklarıyla yaralı tasavvur edilir. Göz göz, yuvarlak şekilde olan bu yaralara dağ adı verilir. Şekil itibarıyla yuvarlak, renk olarak kırmızı olmasından dolayı dağ, güle teşbih edilir. Böylelikle âşığın sinesi gül şeklindeki yaralarla bir gül bahçesini andırır. Sevgilinin âşığına

gamze okları atması ona bir iltifat olarak kabul edilir. Bundan dolayı âşıklar bu yaralardan hiç şikâyet etmezler. Âşığın gönlü, sinesinin dağlarla gül bahçesine dönmesini ister yani sevgilinin bakış oklarını ona çevirmesini, dolayısıyla ona iltifat etmesini ister. Beyitte söz konusu edilen köhne bahar, hazan mevsimidir. Tabiatın canlılığını yitirdiği, bitkilerin solduğu hazan mevsimi aynı zamanda insan ömrünün de yaşlılık devresini temsil eder. Âşık, bülbül *istiare*siyle sonbaharın gelmesini, güllerin harap olmasını istemez. Güllerin harap olması, yaraların kabuk bağlayıp kuruması demektir. Bu da artık âşığın nazardan düştüğü, sevgilinin âşığa nazar etmediği, ondan yüz çevirdiği anlamına gelir. Bu aynı zamanda sevgiliden ayrılık demektir ki âşık için katlanılması zor bir durumdur. Nef'î, bir âşık olarak aşkın nihayetinde nazardan düşmenin, unutulmanın gamını çekmek istemez. Beyitte yaşlılık devrini idrak ettiği hissedilen şairin, akli ile gönlü arasında kaldığı ve aklını tercih ettiği görülmektedir. Şair, bu yaklaşımı ile divan şiirinde gül ile bülbül arasında ilkbaharda başlayan sonbaharda biten aşk anlayışını tenkit eder. Beyitte “tâze gülistan ve köhne bahâr” tamlamaları *tezat* oluşturmaktadır. Sîne, gül bahçesine; dâğ ise güle *teşbih* edilmiş, gülistân ile bülbül; gam ile köhne-bahâr *tenasüp* içinde kullanılmıştır.

7 Câna minnet ne çekersem çekeyin ey Nef'î □

.Lezzet-i vuslat için firkat-i yâri çekemem

“Ey Nef'î! Ne (kadar sıkıntı) çekersem çekeyim canıma minnet. (Fakat) kavuşma lezzeti için sevgilinin ayrılığına katlanamam.”

Gazelin makta beytinde şair *tecrit* ile başka bir kişiymiş gibi kendine seslenmektedir. Hayatta her türlü sıkıntıyı canına minnet bilen şair, sadece kavuşma lezzeti için sevgilinin ayrılık derdine katlanmak istemez. Ona göre ayrılık derdi tüm dertlerden daha zor ve katlanılması ağır bir derttir. Divan şiirinde âşığın kaderi hep firkat acısı çekmektir. Ayrılık derdiyle sararıp solar, kanlı gözyaşları akıtır, uyku nedir bilmez, kendinden geçip divane olur, kınanır. Âşığı böylesi acınacak durumlara düşüren sevgilinin ayrılık derdidir. Tüm bu sıkıntılara katlanıp belki vuslata nail olacaktır ama vuslat da bir nefes kadar kısa ve ahiri yine hicrandır. İşte Nef'î, İsmetî'nin “*Visâlün mübtelâ-yı derd-i hicrân olmağa degmez/Dem-i vaslunla hande sonra giryân olmağa degmez*” (Günaydın 2020: 19) beyti ile ifade ettiği gibi vuslat zevkinin bu kadar ıstiraba değmeyeceğini, bundan dolayı ayrılık derdine katlanamayacağını söyler.

Beyitte Nef'î'nin hayatın her türlü derdine bakışı bağlamında “cana minnet saymak (bilmek)” deyimini, bir lütuf olarak kabul etmek, çoktan razı olmak manalarında kullandığı görülmektedir. Beytin ilk mısraında her türlü sıkıntıyı çekmeye razı olmak, ikinci mısradaki ayrılık derdini çekememek ifadeleri ile vuslat ve firkat kelimelerinde *tezat* vardır. Beyitte “çekmek” filinin değişik çekimleri ile *tekrir* ve *ıştikak* yapılırken “c” ve “ç” seslerinin oluşturduğu *aliterasyon* beyte ahenk katmıştır.

SONUÇ

Nef'î, klasik Türk şiirinin en büyük kaside şairi olarak kabul edilir. Övgü ve yergi üzerine kurulu şiirleri mübalağa ve muhayyile kuvvetinin en güzel örnekleriyle doludur. Fahriyeye çok fazla yer ayırması onun şiirinin başka bir özelliğidir. Sadece kasidelerinde değil, gazellerinde bile kendini övmekten geri kalmamıştır. Şiirlerinde sanatiyle tefahür eden şair aynı zamanda tabiatı hakkında da ipuçları vermektedir. Makaleye konu olan “çekemem” redifli

gazelin bu maksatla yazılmış olacağı düşünülmektedir. Divan şiiri aşk anlayışında istiğna makamında sevgili otururken bu gazelde âşığın sevgiliye istiğnası söz konusudur. Yedi beyitlik bu gazel matladan maktaya kadar konu bütünlüğü olan bir yek-âhenk gazeldir. Gazelin redifini oluşturan çekememek fiili de tüm beyitlerde "katlanamamak, tahammül edememek" anlamında kullanılarak bu bütünlük pekiştirilmiştir. Ayrıca gazel, matla beytinin birinci mısraının maktada tekrar edilmesi bakımından bir redd-i matla gazeldir. Yapılan bu tekrar, şiire anlam bütünlüğü, söyleyişe de ahenk kazandırmıştır.

Gazelin matla beytinde bir âşık olarak şair, vuslat zevki için ayrılık acısına, şarap zevki için de onun verdiği baş ağrısına katlanamayacağını, hüsn-i matlada ise âşığına iltifatı esirgeyip rakiplere bakan sevgiliyi çekemeyeceğini söyler. Üçüncü beyitte şair, iltifat ile hitabın yönünü feleğe çevirerek mutlu ettiği birkaç günlük ömür için feleğe bile minnet etmez. Dördüncü beyitte felekten aşk iklimine dönen şair, âşiğe perişanlığı yakıştırmakla birlikte bunu kendi tabiatına uygun görmez. Diğer bir ifadeyle bu tarz bir âşıklığı çekemeyeceğini söyler. Beşinci beyitte yine aşkla alakalı olarak sevgiliye vuslatı çok değerli bulduğunu ifade eden şair, bir nefeslik öpme ve kucaklama arzusu için bir ömür beklemeye katlanamayacağını ifade eder. Müteakip beyitte ise bir âşık olarak sevgilinin bakış oklarını sinesinde istemekle birlikte nihayetinde bülbül gibi sonbaharda gülden ayrılığa katlanamayacağını söyler. Gazelin makta beytinde şair, hayatın her türlü sıkıntısına gönülden razı olurken yalnız vuslat zevki için ayrılığın acısını çekemeyeceğini yineler. Nef'î, klasik Türk şiirinin klasik üslubu takip eden şairlerindendir. Bu dönemde şairler, şiirlerinde bilinen klasik aşk anlayışını dile getirirler. Nef'î'nin gazellerinin çoğu da bu anlayış çerçevesinde yazılmıştır. Bu yaklaşım dışında yazılan "çekemem" redifli gazel şairin mizacı ile örtüşmektedir. Şair gazeldeki yaklaşımıyla kabul gören aşk anlayışını da tenkit eder. Şiirlerinde sebk-i Hindî üslubunun izleri de görülen Nef'î, bu şiirindeki aşk anlayışı ile vâsûht aşk anlayışına yaklaşır. Bununla birlikte gazelin şairin şahsiyeti göz önünde bulundurulduğunda Nef'î'nin yaşantısından kaynaklı gönül âlemindeki metcezirlerini yansıtan bir gazel olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ahterî Mustafa Efendi (2009). *Ahterî-i Kebir*. (haz. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak). Ankara: TDK Yayınları.
- Akkuş, Metin (1993). *Nef'î Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akkuş, Metin (2006). "Nef'î". *TDVİA*. C 32. İstanbul: TDV Yayınları. 523-525.
- Alıcı, Gülcan (2019). *Nef'î Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]*. Doktora Tezi. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi.
- Alıcı, Lütfi (2022). "Nef'î'nin 'Geçmedi' Redifli Gazelinin Şerhi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19(1) 150–157.
- Alıcı, Lütfi (2023). "Nâ'îli-i Kadîm'in 'Değmez mi' Redifli Gazelinin Şerhi". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 11: 587-599.
- Bahadır, Savaşkan Cem (2012). *16. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinde Şarap ve Şarapla İlgili Unsurlar*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Bilkan, Ali Fuat (1997). *Nâbî Dîvânı II*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Dilçin, Cem (2000). "Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma". *Türkoloji Dergisi*. C XIII. S 1: 33-66.

- Günaydın, Elif (2020). *İsmetî Divanı (İnceleme-Metin-Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi.
<http://lugatim.com> [erişim tarihi: 10.08.2023]
<https://sozluk.gov.tr> [erişim tarihi: 10.08.2023]
- İpekten, Haluk (2012). *Nefî Hayatı-Eserleri-Sanatı Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaplan, Mahmut (2019). *Neşâtî Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/> [erişim tarihi: 23.03.2023].
- Karahan, Abdulkadir (1992). *Nefî Divanı'ndan Seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kavruk, Hasan (yty). *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/> [erişim tarihi: 23.03.2023].
- Kaya, Ali (2017). "Kur'an'da İstiğnâ". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*. C 3. S 2: 1-25.
- Küçük, Sabahattin (yty). *Bâkî Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/> [erişim tarihi: 12.04.2023].
- Mermer, Ahmet (1991). *Mezâkî Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Ocak, Fatma Tulga (1991). "Nefî ve Eski Türk Edebiyatımızdaki Yeri". *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nefî*. Ankara: AKM Yayınları.
- Pala, İskender (1998). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Selçuk, Bahir (2013). "Nefî, Ömer Efendi". <https://teis.yesevi.edu.tr> [erişim tarihi: 14.06.2023].
- Şemseddin Sâmî (1989). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Enderun Kitapevi.
- Tarlan, Ali Nihat (1945). *Hayalî Bey Dîvânı*. İstanbul: İÜ Yayınları.
- Tulum, Mertol; Tanyeri, Mehmet Ali (1977). *Nevî Divanı*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Uludağ, Süleyman (1991). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marifet Yayınları.